

Ärende: VN/9806/2021

Taiteen edistämiskeskusta koskeva arviointi

1. Taiteen edistämiskeskuksen perustehtävää, tulevaisuuden visioita ja strategista asemointia tulee terävöittää

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Taiken ydintehtävänä tulee tulevaisuudessakin säilyä taiteen ja kulttuurin edistäminen ja valtion rahoituksen allokoiminen taiteelle ja kulttuurille tässä tarkoituksessa.

Taiken tulevaisuuden toimintamallia ja imagoa ratkaistaessa on pidettävä mielessä, että Taike ei tulevaisuudessakaan ole taiteen ohjausvirasto eikä johtamisvirasto, vaan taiteen edistämiskeskus – taiteen vapaus on säilyttävä tärkeysjärjestyksessä ensimmäisenä.

Taiken tuleva visio ja strateginen asemointi tulee perustua koko taiteen vapaan ja yksilötaiteen kentän, eli Taiken asiakaskunnan ja sen toimintaympäristön valtakunnalliseen analyysiin, jossa skannataan kunkin taiteenalan taiteellinen ja toiminnallinen nykytila, tulevaisuuden kehittymisnäkymät sekä niiden resursointitarpeet – niin paikallisesti, alueellisesti kuin valtakunnallisesti.

Tällainen taiteen ja kulttuurin nykytilan ja kehityspotentialin kansallinen selvitys ja sen tulosten mukainen toiminnallis-taloudellinen rakenneuudistus soveltuu hyvin EU:n Elvytyspaketin varoilla rahoitettavaksi.

Taiken rakenteellisen, hallinnollisen ja palvelutoiminnan uudistamisen tulee perustua taidekentän kehitysnäkymien tarpeisiin, ei yksinomaan viraston sisäiseen kehittämisagendaan.

2. Taiteen edistämiskeskuksen ohjauksen ja strategisen johtamisen tueksi tulee perustaa erillinen hallitus

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Hallituksen perustaminen selkeyttää Taiken sisäistä työnantajavastuuta. Hallituksen tehtävät tulee määritellä koskemaan vain Taiken strategisia ja sen hallinnon operatiivisia johtamistehtäviä, ei taiteen sisältöjä koskevaa eikä apurahoituksen ja avustusten jakamiseen liittyvää päätöksentekoa. Taiken organisaation byrokratian lisäys ei ole kannatettavaa. Hallitusta ei tule muodostaa poliittisin perustein vaan siinä on otettava huomioon alueellinen edustus ja taiteen tuntemus.

3. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Taiteen edistämiskeskuksen välistä tulosohjausta tulee terävöittää

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Taiken tulosohjauksen tulee olla nykyistä dialogisempaa ja laajemmalla pohjalla opetus- ja kulttuuriministeriössä. Monimuotoisen taiteen edistämisen turvaamiseksi myös tulosohjauksen tulee jatkossa perustua useamman kuin yhden tulosohjaajan näkemykseen.

4. Taiteen edistämiskeskuksen itsenäistä asemaa tulee vahvistaa ministeriön tavoiteohjelmissa määritellyn delegointiperiaatteen mukaisesti

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Samalla Taikeen tulee siirtää allokoitavaksi kaikki taiteen ja kulttuurin harkinnanvarainen temaattinen avustus ja resursoitava Taike tässä tarkoituksessa riittävällä, asiantuntevalla vakinaisella henkilöstöllä. Se selkiyttäisi Taiken ja OKM:n välistä työnjakoa, erityisesti kulttuurin edistämiseen ja taiteen soveltavaan käyttöön liittyvässä rahoituksessa ja edistämistehtävässä.

5. Taiteen toimikuntalaitos tulee uudistaa perusteellisesti

Valitse sopivin

Kannatan muutettuna

Muutosehdotus tai muu kommentti

Taiken legitimiteetti taidetuen allokoijana suhteessa taidekenttään ja taiteilijoihin on aina keskeisesti nojannut toimikunnissa tehtävään, taiteelliseen asiantuntemukseen perustuvaan vertaisarviointiin ja päätöksentekoon.

On tuleva toimikuntamalli millainen tahansa, on pidettävä huolta riittävän laajan taiteellisen asiantuntemuksen ja lajikohtaisen taiteentuntemuksen säilymisestä tulevissa arviointikäytännöissä.

Esitetty yksi monilajinen taidetoimikunta ja vertaisarviointiin käytettävä asiantuntijapooli ei takaa nykyisenkaltaista, laajaa lajikohtaista ja alueellista edustavuutta.

Lisäksi vertaisarvioinnin ja lopullisen päätöksenteon yhteenkuuluvuus on säilytettävä yksilöapurahoituksessa ja se on ulotettava myös yhteisötoimijoiden avustuksiin. Taiteellistoiminnallista arvottamista ja taloudellista tarveharkintaa ei pidä erottaa toisistaan, sillä taiteellinen onnistuminen ja menestyminen on syys-seuraussuhteessa käytettävissä oleviin resursseihin.

Toimikunnissa ja jaostoissa tehtävä kollektiivinen arviointi on edellytys toimikunnan monipuoliselle asiantuntijuudelle. Keskustelun pohjalta syntyvä kokonaispäättös ottaa harmonisesti huomioon koko ekosysteemin tasapuolisuuden katsoen niin taiteenlajeja, alueita, toimintatapoja, tyylejä, ikää, uravaihetta, sukupuolta kuin moninaisuutta.

Vertaisarvioinnin monipuolisuus toteutuu parhaiten toimikuntien vaihtuvalla kokoonpanolla. Kaksivuotinen toimikuntakausi on kuitenkin liian lyhyt tavoitteelliseen, perehtyneeseen ja vaikuttavaan taiteelliseen asiantuntijatyöhön.

Nykyinen monilajinen toimikuntamalli lajikohtaisine jaostoineen on toiminut hyvin. Sen apuraha- ja avustuspolitiikkaan liittyvään työskentelyyn on kuitenkin varattava lisää aikaresursseja.

Alueelliset taidetoimikunnat on säilytettävä, koska Suomi on suuri maa ja alueelliset sekä kulttuuriset erot eri alueiden välillä ovat merkittäviä. Alueellisilla asiantuntijoilla on suora ja ajanmukainen kosketus taidekenttäänsä diversiteettiin ja tätä kontaktia ei voi korvata etäyhteyksin.

Taiken käsillä olevan arvioinnin sisäisissä ja sidosryhmäkyselyissä, kuten ei myöskään kautensa 2019–2020 tai sitä aiemmin päättäneille taidetoimikunnille ja lautakunnille tehdyissä kyselyissä, nykyiseen toimikuntalaitokseen ei kohdistu niin suurta kritiikkiä ja tyytymättömyyttä, että se oikeuttaisi selvityksessä tehtyyn johtopäätökseen toimikuntalaitoksen lakkauttamisesta ja perusteellisesta uudistamisesta.

Nykyiseen toimintamalliin esitetty kritiikki kohdistuu eniten taideneuvoston epämääräiseen rooliin sekä toimikuntatyön asiantuntemuksen aliarvostukseen, mistä kertoo tehtävän palkkiottomuus ja talkooluonne.

Vertaisarvioinnille on jo pitkään esitetty euromääräisenä määriteltä hakemuskohtaista korvausta, tuloksetta. Toimikuntien työtä on nykyisinkin arviointityön lisäksi edistää taidetta laajemminkin sekä ottaa kantaa ja osallistua aktiivisesti Taiken strategiaan. Toimikuntia pitää erityisesti kuulla päätöksenteossa, joka koskee suoraan toimikuntien vaikutusaluetta.

Nykymuotoisen taideneuvoston lopettamisesta oltaneen laajasti yksimielisiä. Riippuen toimikuntalaitoksen uudistamisesta ja hallituksen muodostamistavasta on tarkasteltava erikseen, onko taideneuvostolla tehtävää.

Toimikuntatyössä on pidettävä huolta nuorten ja aloittelevien taiteilijoiden rahoituksesta sekä myös alueellisesta ja pienten yhteisöjen rahoituksesta. Vaikka suunta kasvaviin avustuksiin on hyvä monen yhteisön kannalta, erityisavustuskäytännön tulee myös mahdollistaa hankeluontoiset kokeilu-, käynnistämis- ja kehittämisavustukset uusille yhteisöille, esitysalustoille ja taidetiloille – ilman edellisvuoden taloudellista toimintaa osoittavia juridisia ohjausasiakirjoja.

Taiken tulee edistää laadukasta, monipuolista tutkimusta ja tiedonsaantia eri taiteenlajien ja taiteilijoiden tarpeista ja todellisuudesta sekä hyödyntää sitä käytännön toimintansa ja kaiken taidepoliittisen päätöksentekonsa pohjana.

6. Taiteen edistämisen alueellista toimintaa tulee vahvistaa ja toiminnot tulee organisoida uudelleen

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Erityistä huomiota tulee kiinnittää taidetoiminnan alueellisiin kehitysongelmiin, luoda taiteen alueellinen kehittämisohjelma ja tehdä sen mukaisia rakennemuutoksia niin alueellisten toimijoiden kuin Taiken taholla, jotta alueille syntyisi lisää taiteilijatyöpaikkoja ja taiteilijatyötä korkeakoulutetulle freelancer-taiteilijakunnalle.

Taiken nykyisen rahoituksen desentralisoiminen ei riitä ratkaisemaan alueellisen taiteen rahoitustarpeita.

Alueellisen taiteen edistämisen toimintoja tulee vahvistaa pitkäjänteisesti ja apurahojen hiipumisen suunta on pysäytettävä välittömästi. Alueiden toimintoja tulee organisoida kannustavaan ja paikallisia tekijöitä kuuntelemaan, vuorovaikutuksellisempaan suuntaan. Tukimuodot ja alueelliset jakosummat eivät voi perustua vain hakijamääriin vaan esimerkiksi syrjäseuduilla on ryhdyttävä "taiteensuojelutoimiin", jossa edistetään, elvytetään ja tuetaan alueellisissa marginaaleissa tapahtuvaa ammattitaiteilijuutta. Taiteellisen vapauden ja luovuuden monimuotoisuuden tulee olla priorisoitu päivänselvyys alueesta riippumatta.

Toimintoja uudelleen organisoitaessa on varmistettava, että myös tulevaisuudessa saatavuutta tukee pysyvä alueellinen toimipisteverkosto. On syytä esittää huoli siitä, miten Taiken alueellisten panostuksien keskittäminen kasvukeskuksiin ja maakuntien keskuskaupunkeihin lisää alueellista epätasa-arvoa. Arviointi ehdottaessaan toimipisteiden lakkauttamista ja toimikunta-alueiden yhdistämistä ei ota kantaa siihen, kuinka korvataan se, että aiemmin jokaisella taidetoimikunnalla on ollut oma, alueen asiat tunteva toimisto. Toimipisteen lakkauttaminen ja toimikuntien yhdistäminen ei myöskään paranna läänintaiteilijoiden työskentelymahdollisuuksia. Haasteena tulee olemaan paikallisen asiantuntijuuden katoaminen sekä taiteilijoiden toimintaympäristöjen alueellisen erityisyyden tunnistaminen.

Alueellisen toiminnan organisoimisessa ja kehittämisessä tulee ensisijaisesti antaa painoarvoa alueellisen taidekentän asiantuntijoiden ja toimijoiden näkemyksille.

7. Taiteen rahoitusmalli tulee uudistaa. Uudistuksen tueksi tulisi laatia kokonaisvaltainen selvitys taiteen rahoituksen tilasta ja tulevaisuudesta.

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Taiteen rahoitus Suomessa on tunnetusti ja tutkitusti reilusti jälkeenjäänyt suhteessa bruttokansantuotteeseen verrattuna esimerkiksi muihin Pohjoismaihin. Siksi on asetettava kulttuuripoliittiset kansalliset tavoitteet, joihin kaikki puolueet sitoutuvat. Kulttuuripoliitiikka on sisään rakennettava Suomen poliittisen päätöksenteon mekanismeihin.

OKM:n tulee tulevissa hallitusneuvotteluissa vaikuttaa erillisen kulttuuriministerin nimittämiseksi valtioneuvostoon. Taiteen asema ja rahoitus ei muuten saa ansaitsemaansa poliittista painoarvoa.

Taiteen rahoitus tulee siirtää kokonaan valtion budjettirahoituksen piiriin.

Aivan erityistä huomiota tulee kiinnittää taidetoiminnan alueelliseen kehittämiseen, luoda taiteen alueellinen kehittämisohjelma ja tehdä sen mukaisia rakennemuutoksia niin alueellisten toimijoiden kuin Taiken taholla, jotta alueille syntyisi lisää taiteilijatyöpaikkoja ja taiteilijatyötä korkeakoulutetulle freelancer-taiteilijakunnalle.

Alueelliset ja valtakunnalliset apurahajärjestelmät tulee nähdä rinnakkaisina, toisiaan täydentävinä, ei toisensa poissulkevinä.

Taiken nykyisen rahoituksen desentralisoiminen ei riitä ratkaisemaan alueellisen taiteen rahoitustarpeita.

8. Taiteen edistämiskeskuksen toiminnan kansainvälisyyttä tulee vahvistaa

Valitse sopivin

Kannatan

Muutosehdotus tai muu kommentti

Suomessa on kansainvälisestikin arvioiden rikas, monimuotoinen ja kiinnostava nykyesitystaiteiden kenttä. Sen toimijat ja tekijät omaavat laajemman kansainvälisen toimintapotentiaalin kuin mikä nykyisin voi toteutua, johtuen kansainvälistymisen resurssittomuudesta ja syrjäisen asemamme tuomista logistiikkakuluista fyysisille, ei-monistettaville esitystaiteille verrattuna Keski-Eurooppaan.

Taiken kansainvälisen toiminnan tavoitteena ei tule olla omaperäisen suomalaisen taiteen yleiseurooppalaistaminen eikä sen keskieurooppalainen standardisointi.

Taiken ei tule myöskään ottaa sellaisia päällekkäisiä kansainvälisiä palvelutehtäviä, joissa on jo olemassa parempi, mutta liian niukasti resursoitu toimintakulttuuri ja asiantuntemus – kuten taiteen tiedotus- ja vientikeskuksissa. Suomalaisen taiteen kansainvälinen potentiaali ei kasva täyteen volyymiin Taiken viranomaistoiminnalla, vaan kansainvälistä kiinnostusta omaavien suomalaistoimijoiden lisääntyvällä resursoinnilla.

Kansainväliset vertaisarvioijat eivät istu suomalaisen taideavustusjärjestelmän viitekehykseen, vaan aiheuttavat mm. kielipoliittista epäoikeudenmukaisuutta ja lisäkustannuksia etenkin pienemmille toimijoille ja hakijatahoille.

Taiteen edistämiskeskuksen uudistamisen vaihtoehdot

Raportissa on esitetty uudistamisen vaihtoehdoiksi kolme kehittämismallia (s. 149-152).

Mikä esitetyistä kehittämismalleista olisi mielestänne sopivin.

-

Perustele valintasi

Kysymykseen esitetyt mitkään kehittämisvaihtoehdot eivät sellaisenaan ratkaise Taiken toiminnan ja toimintamallin tarkoituksenmukaista uudistamista. Jokaiseen niistä liittyy sekä hyviä kehitysmahdollisuuksia että uhkakuvia.

Taiken korkea arvostus ja merkitys eri taiteenalojen puolueettomana asiantuntijana on turvattava koko Suomen kartalla. Vertaisarvioijien valinta tulee säilyttää irrallaan kunta- ja maakuntapolitiikasta. Taiken on oltava lähellä taiteentekijöiden arkea, eikä se saa hukkaa kasvukeskusten päätöksenteon loputtomille käytäville. Vertaisarvioijien ja virkamiehistön yhteistyön tulee olla alueen toimijoita palvelevaa, inhimillistä ja aitoon kohtaamiseen perustuvaa monipuolista taiteen edistämistoimintaa.

Norppa Laura
Taike - Esittävien taiteiden toimikunta